

BREEDER – NEDERLANDS HERVORMDE KERK

De kleine kerk van Breede valt nauwelijks op tussen de bomen langs de rijksweg. Wie de moeite neemt om af te slaan, belandt in een groene oase met de kleine witte kerk als stralend middelpunt. De rechthoekige zaalkerk van drie traveeën lengte werd waarschijnlijk aan het begin van de veertiende eeuw gebouwd. Opvallend is het klimmende nissenpatroon in de beide topgevels. Vergelijkbare versieringen vinden we elders in Groningen aan laatromaanse kerken, maar in Breede neigt de vormgeving al meer naar de gotiek. Parallellen uit dezelfde tijd zijn vooral te vinden in Noordoost-Duitsland, het kerngebied van de 'Backsteingotik'.

De westgevel is afgevlakt voor de plaatsing van een koepelvormig dakruitertje met daarin een klok uit 1616, gegoten door Hans Falck van Neurenberg. In de zestiende eeuw werden grote spitsboogvensters in de zijwanden aangebracht.

Oorspronkelijk had de kerk een vrijstaande klokkenstoel. Deze werd omstreeks 1600 afgebroken.

Uitwendig werd de kerk in de negentiende eeuw geheel bepleisterd.

Na de kerkelijke fusie met Warffum in 1971 raakte de kerk van Breede in verval. Omwonenden hielden een inzamelingsactie en zo kon de kerk in 1981-83 hersteld worden. In 1992 volgde overdracht aan de Stichting Oude Groninger Kerken. De kerk heeft nu een culturele bestemming en is een geliefde trouwlocatie.

Een pastoorzegel uit 1513 zou kunnen wijzen naar Andreas als patroonheilige.

Interieur

De enige herinneringen aan de middeleeuwen zijn een dichtgezet laag venster in de zuidwand van het koor en aan de noordwand van het schip een wijdingskruisje. Een op de muur geschilderd kruis, meestal in een rond medaillon. Op kerkmuren werden twaalf van dergelijke kruisen geschilderd (vanwege de 12 apostelen van Christus). Wanneer de kerk was afgebouwd kwam de bisschop de wijding verrichten, waarbij heilige zalfolie op de wijdingskruisen werd gestreken.

Het huidige gestucte houten tongewelf dateert uit het begin van de negentiende eeuw. Het rust op een klassiek vormgegeven brede lijst die aan de oostwand wordt 'gedragen' door twee vlakke pilasters met bekroning/kapitelen in een mengvorm tussen Korintische en Ionische stijl. Deze pilasters bieden een visueel tegenwicht aan de vrijstaande ronde zuilen met vergelijkbare kapitelen aan de westzijde. De pilasters omkaderen de preekstoel die voor het midden van de oostwand is aangebracht. Arnoldus Cornelis Cramwinckel maakte de preekstoel in 1853 naar 17e-eeuws model met gedraaide hoekzuiltjes. De avondmaalstafel uit 1878 volgt het voorbeeld van de klassieke bolpoottafel.

Inrichting

Twee elementen in de inrichting herinneren aan de adel. Tegen de noordwand staat een zeventiende-eeuwse overhuifde herenbank met een gesneden bekroning die op gedraaide zuiltjes rust. De familie Sickinge, eigenaar van de naastgelegen Breedenborg plaatste het wapenschild, zo blijkt uit de tekst. Het orgel op de tribune aan de westzijde dateert uit 1849. In dat jaar werd een kabinetorgel uit Huis Meerwijk in Midlaren door Petrus van Oeckelen omgebouwd en voorzien van een nieuw front. Het orgel kreeg een plaats tussen de twee vrijstaande zuilen. Een bekronend wapenschild suggereert dat het instrument een schenking was van Unico Allard Alberda van Menkema, die destijds het collatierecht bezat. Het is opmerkelijk dat dit wapen nog na de Franse Tijd kon worden aangebracht. Maar ook de niet-edelen wilden worden herinnerd. De avondmaalsbeker draagt als opschrift: 'Nagtmaalsbeker te Brede, gekogt en betaalt uit de diakoniegelden te Brede anno 1757, den 8 december, wanneer alhier in bedienige waren Conradus Meyer, predikant, Jan Geerds, ouderling, Cornelius Meertens, boekhoudende diaken, Pieter Janssen, diaken'. Deze beker is in langdurige bruikleen gegeven aan het Groninger Museum.

Restauratie

De ingang aan de zuidkant is nog te herkennen, die aan de noordkant is beter bewaard gebleven. Hij kwam bij de restauratie van 1983 gaaf te voorschijn maar is wel weer dichtgezet. Om deze ingang toch te accentueren zijn de uitgemetselde kraagstenen van de boog zichtbaar gelaten.

Bij die restauratie bleek de kerk geen fundering te hebben; een halve meter onder het maaiveld stopt het metselwerk. Bij de restauratie in 2019 zijn twee banken verwijderd, is een nieuwe achterwand geplaatst en heeft de kerk een nieuwe keuken en toiletblok gekregen.

© Gebaseerd op tekst van Justin Kroese (ODE: 50-jarig jubileum van SOGK 2019), aangevuld met informatie van Peter Hoffer

SOGK ©2020, herz. versie